

بررسی رابطه‌ی بین جو سازمانی و روحیه‌ی دبیران دبیرستان‌های دولتی و غیر انتفاعی

دکتر محمد نریمانی

narimani@uma.ac.ir

دانشیار دانشگاه محقق اردبیلی

جاوید ارجمند

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

چکیده

هدف اصلی مطالعه‌ی حاضر، دستیابی بر ارتباط بین جو سازمانی و روحیه‌ی دبیران بوده است. ضمن آن که مقایسه‌ی روحیه‌ی معلمان و جو سازمانی حاکم بر مدارس دولتی و غیرانتفاعی و ارتباط متغیرهایی چون جنس، سن، سابقه‌ی سنوات خدمت، مدرک تحصیلی با روحیه‌ی دبیران از دیگر اهداف مطالعه محسوب می‌شده است. برای دستیابی به اهداف فوق، ۲۰۲ نفر از معلمان مدارس دولتی و ۱۰۰ نفر از معلمان مدارس غیرانتفاعی با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند تا نسبت نمونه‌ی انتخاب شده با نسبت حجم زیر گروه‌های جامعه، همخوانی داشته باشد. این آزمودنی‌ها به پرسش‌نامه‌ی جو سازمانی هوی و سیبو و پرسش‌نامه‌ی مخصوص سنجش روحیه‌ی دبیران، که محقق ساخته بوده است، پاسخ دادند. روش تحقیق در مطالعه‌ی حاضر از نوع همبستگی و علی‌مقایسه‌ای بوده و جمع‌آوری اطلاعات به صورت انفرادی و در محل مدرسه صورت گرفته است. نتایج مطالعه نشان داد که روحیه‌ی دبیران مدارس غیرانتفاعی بالاتر از روحیه‌ی دبیران مدارس دولتی است. همچنین، روحیه‌ی دبیران در مدارس با جو سازمانی از مدارس با جو غیرمتمهد بالاتر می‌باشد. بین روحیه‌ی دبیران با رفتار حمایتی مدیر و رفتار هشیارانه و معتمدانه‌ی معلمان، همبستگی مستقیم وجود دارد، اما روحیه‌ی دبیران با رفتار دستوری و محدودکننده‌ی مدیر و رفتار غیرمتمدانه‌ی معلمان، همبستگی منفی دارد. ضمن آن که روحیه‌ی دبیران با مدرک تحصیلی آنها نیز در ارتباط است. همچنین جو سازمانی در مدارس غیرانتفاعی با مدارس دولتی دارای تفاوت می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: روحیه‌ی دبیران، جو سازمانی، مدارس دولتی و غیرانتفاعی.

پیش‌گفتار

مدارس از ارکان اصلی نهاد وسیع آموزش و پرورش هستند که به منظور اشاعه‌ی تعلیم و تربیت به وجود آمده‌اند و معلمان این مدارس از عناصر اصلی این سازمان‌های آموزشی هستند که بدون آمادگی روانی آنها دسترسی به اهداف آموزش و پرورش آسان نخواهد بود. به همین علت، آماده‌سازی معلمان کارآموده و با روحیه‌ی بالا از جمله مسائل مهمی است که برنامه‌ریزان نظام آموزش و پرورش را به خود مشغول ساخته است (عسگریان، ۱۳۸۰ ص ۴).

در مدرسه‌ای که شرایط، نامطلوب است و اوضاع در آن به هم ریخته است، احساس می‌شود که معلمان با یکدیگر روابط خوبی ندارند و گاهی بین آنها کشمکش به وجود می‌آید. مدیر چنین مدرسه‌ای فقط به فکر اجرای مقررات با استفاده از قدرت مقام خود می‌باشد و توجهی به برقراری روابط انسانی با معلمان ندارد. اما در مدرسه‌ای که شرایط مطلوب است، به نظر می‌رسد معلمان با یکدیگر روابط صمیمانه‌ای دارند و در انجام امور مدرسه و حل مسائل شخصی با یکدیگر همکاری می‌کنند. حتی، مدیر نیز با معلمان روابط دوستانه‌ای برقرار می‌کند. اصطلاحاً، آنچه که این وضعیت را از همدیگر متمایز می‌سازد جو سازمانی نامیده می‌شود (ثابتی، ۱۳۷۹ ص ۳۹). در مطالعه‌ی حاضر، برای سنجش جو سازمانی از پرسش‌نامه‌ی شش بعدی جو سازمانی هوی و سیو (۱۹۹۸ ص ۲۴-۲۵) استفاده شده است که سه بعد این پرسش‌نامه، رفتار حمایتی، رفتار دستوری و محدود کننده‌ی رفتار مدیر و سه بعد دیگر، یعنی رفتار همکارانه، متعهدانه و غیر متعهدانه‌ی رفتار معلمان را مورد سنجش قرار می‌دهد. جو سازمانی بر نوع رابطه‌ی انسان‌ها در مدرسه تأثیر می‌گذارد، به طوری که جوهای باز، گرم و صمیمی سبب تسهیل و شکل‌گیری روابط و جوهای بسته، سرد و غیر صمیمی موجب انسداد و برهم خوردن روابط می‌شود. برقراری روابط انسانی، زمینه‌های انگیزش و رشد فرد را فراهم می‌سازد و همین احساس رشد، سبب رضایت و خشنودی افراد می‌شود. همه‌ی این حالات، زمینه‌ساز بهبودی و ارتقاء روحیه می‌گردد و میل به زیستن و کار و تلاش را افزایش می‌دهد (میرکمالی، ۱۳۷۹ ص ۵۵-۵۴). در مقابل، اگر جو سازمانی مدرسه مناسب نباشد، روابط انسانی بین افراد به هم خورده و موجب تضعیف روحیه‌ی معلمان خواهد شد، به همین علت بیشتر مواقع معلمان تمایل دارند در مدرسه جو باز وجود داشته باشد، به طوری که پژوهش‌های فرهادی (۱۳۷۵) که در مورد جو سازمانی مدارس راهنمایی نوشهر انجام شده است، نشان می‌دهد که مدارس راهنمایی نوشهر بیشتر به سوی جو باز گرایش دارند. لازم به ذکر است که روحیه‌ی دبیران در این مطالعه،

از سه مؤلفه‌ی همانندی (هم ذاتی)، وابستگی (تعلق) و عقلانی بودن تشکیل شده است. (به نقل از میرکمالی ۱۳۷۹ ص ۵۵-۵۴)

نتایج مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که جو مدارس، یکی از عوامل مهم برقراری روابط انسانی است. به طوری که در جو باز و حمایت کننده، افراد به یکدیگر نزدیک شده و احساس نوعی وحدت، همکاری و صمیمیت بین آنها به وجود می‌آید، اما در جوهای منفی، ترس آور، بسته و باز دارنده افراد از هم می‌گریزند و به همدیگر بی‌اعتماد می‌شوند، حتی مدیران مدارس دارای انطباق بالاتر، ملاحظات انسانی را بیشتر از مدیران مدارس دارای انطباق کمتر، مورد توجه قرار می‌دهند. رفتار معلمان در موقعیت وظیفه مداری و رضایت اجتماعی‌شان به انجام تکالیف مربوط می‌شود و نه به درجه‌ی پذیرش نوآوری های آموزشی (اچیتوا، ۲۰۰۰ ص ۱۲).

هاشمی طاری (۱۳۷۹ ص ۵۴-۵۳)، در مطالعه‌ی خود نشان داده است که ارتباط اثربخش با جو سازمانی مدارس ارتباط دارد. همچنین اثربخشی ارتباطات در مدارس با جو باز، بیشتر از اثربخشی ارتباطات در مدارس است که جو بسته‌ای دارند.

پیشوا (۱۳۷۸ ص ۳۶-۳۵) نیز در مطالعه‌ی خود نشان داده است که بین جو سازمانی و تعهد دبیران، همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین، میانگین تعهد سازمانی دبیران، به طور معنی‌داری در مدارس با جو باز، بیشتر از مدارس با جو بسته است. مطالعه‌ی پاتریک (۱۹۹۵ ص ۳۹-۳۷)، نشان می‌دهد که سبک مدیریت مدیران به شدت بر رضایت معلمان مؤثر است.

راجرسی (۲۰۰۳ ص ۱۷)، در مطالعه‌ی خود، رابطه‌ی بین جو سازمانی و رضایت شغلی را مطالعه کرده و نشان داده است که جو سازمانی با انواع سه گانه‌ی رضایت شغلی یعنی ارتباطات داخلی، ارزیابی و احترام به علایق شخصی ارتباط دارد.

مطالعه‌ی خلخالی (۱۳۷۹ ص ۷۹)، نشان می‌دهد که جو مثبت، عاملی مهم در اثربخشی مدرسه است. اما روحیه‌ی معلمان با متغیرهای مختلفی از جمله جو سازمانی مرتبط است.

پژوهش ثابتی (۱۳۷۹ ص ۳۹)، که برای بررسی ارتباط بین جو سازمانی مدارس با روحیه‌ی دبیران مدارس دولتی شهرستان ملایر انجام شده است، نشان می‌دهد که بین جو سازمانی مدارس و روحیه‌ی دبیران، رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. هر چه جو سازمانی مدارس بازتر می‌شود، روحیه‌ی دبیران افزایش می‌یابد. هر چقدر رفتار معلمان به صورت همکاری و صمیمانه باشد، روحیه‌ی آنان در سطح بالا قرار دارد. اما هر چقدر رفتار توأم با ناکامی معلمان بیشتر می‌شود، روحیه‌ی معلمان ضعیف می‌شود.

رفتار حمایتی مدیر نیز با روحیه‌ی معلمان، در ارتباط است. به طوری که رفتار حمایتی مدیر با روحیه‌ی معلمان، ارتباط مستقیم، اما رفتار دستوری مدیر با روحیه‌ی معلمان، ارتباط معکوس دارد. اما متغیر جنس با جو سازمانی و روحیه‌ی معلمان، ارتباطی ندارد و سن و تحصیلات معلمان نیز با روحیه‌ی آنها ارتباط معنی‌داری ندارد. (هادی ۱۳۷۵ ص ۶۷-۶۶)

بین اعمال سبک مدیریتی ادغامی و بالا بودن روحیه‌ی دبیران، همبستگی مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. اما بین اعمال سبک مدیریت سازمانی و روحیه‌ی دبیران همبستگی معکوس و معنی‌دار مشاهده می‌شود. همچنین بین روحیه‌ی دبیران مرد با دبیران زن تفاوت وجود دارد (بهروزی، ۱۳۷۳ ص ۲۲-۲۰).

نوروزی (۱۳۸۱ ص ۴۵)، پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه‌ی بین جو سازمانی مدارس با تعهد سازمانی دبیران دبیرستان‌های آموزش و پرورش شهر کرمانشاه انجام داده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد جو باز مدارس باعث افزایش میزان تعهد سازمانی دبیران و جو بسته‌ی مدارس باعث کاهش میزان تعهد سازمانی دبیران می‌گردد. همچنین، جو سازمانی مدارس متوسطه‌ی دخترانه و پسرانه تفاوتی با هم ندارند.

پژوهش فهیم‌نیا (۱۳۶۹ به نقل از بهروز، ۱۳۷۳ ص ۲۲-۲۰)، نشان می‌دهد که روش مدیریت رابطه‌ی مدار با روحیه، همبستگی مستقیم دارد، اما روش مدیریت کار مدار با روحیه‌ی معلمان همبستگی معکوس دارد.

مطالعه‌ی رضایی قندفروش (۱۳۷۸ ص ۵۱-۵۰) نشان می‌دهد که بین جو سازمانی مدارس راهنمایی دخترانه و پسرانه، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بدین معنی که جو سازمانی مدارس راهنمایی دخترانه، بازتر از جو سازمانی مدارس راهنمایی پسرانه است.

اما نتیجه‌ی مطالعه‌ی مقدسی (۱۳۷۵ ص ۴۶-۴۵) که روی مدارس ابتدایی دولتی و غیرانتفاعی شهر اراک انجام شده است، نشان می‌دهد که بین جو سازمانی مدارس ابتدایی غیرانتفاعی و دولتی اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. اما جو سازمانی مدارس دخترانه بازتر از جو سازمانی مدارس ابتدایی پسرانه است.

نتیجه‌ی مطالعه‌ی کونانی (۱۳۷۴ ص ۲۰-۱۸) نیز که روی جو سازمانی مدارس ابتدایی شهر کوه‌دشت انجام شده است، نشان می‌دهد که بین جو سازمانی مدارس دخترانه و پسرانه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

پژوهش رضایی قندفروش (۱۳۷۸ ص ۲۰-۱۸) که به منظور مقایسه‌ی بررسی رابطه‌ی جو سازمانی و مقاومت در برابر تغییر در دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهر تهران انجام شده است، نشان می‌دهد که بین جو سازمانی و مقاومت در برابر تغییر رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین مدارس غیرانتفاعی از جو باز برخوردار بوده، اما مدارس دولتی از جو بسته‌تری برخوردارند.

پژوهشی (زهراکار، ۱۳۷۵ ص ۲۸) تحت عنوان مقایسه‌ی جو سازمانی مدارس ابتدایی دولتی و غیردولتی شهرستان نیشابور انجام شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که جو مدارس غیرانتفاعی به میزان ۱/۶۳ درصد بازرتر از مدارس دولتی است. نتیجه‌ی مطالعه‌ی اچیتوا (۲۰۰۰ به نقل از هاروی ص ۱۲) نشان می‌دهد که بین سابقه‌ی خدمت مدیران در مدارس و جو مدرسه ارتباط وجود دارد. از مطالعات انجام شده در مورد جو سازمانی و روحیه‌ی دبیران می‌توان نتیجه گرفت که بین جو سازمانی با روحیه‌ی دبیران، ارتباط وجود دارد و در مدارس دخترانه و مدارس غیرانتفاعی، جو باز، بیشتر حاکم است. با توجه به نتایج مطالعات انجام شده، دستیابی بر ارتباط بین روحیه‌ی دبیران با جو سازمانی مدارس اولین هدف مطالعه بوده است، دومین هدف مطالعه، مقایسه‌ی روحیه‌ی دبیران و جو سازمانی دبیران مدارس دولتی با غیر انتفاعی بوده است و آگاهی بر متغیرهای مرتبط با روحیه‌ی دبیران، سومین هدف مطالعه‌ی حاضر می باشد.

فرضیه های پژوهش

- ۱- روحیه‌ی دبیران با جو سازمانی مدارس ارتباط معنی‌داری دارد.
- ۲- بین جو سازمانی مدارس دولتی با مدارس غیرانتفاعی، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.
- ۳- بین روحیه‌ی دبیران مدارس غیرانتفاعی با روحیه‌ی دبیران مدارس دولتی، تفاوت وجود دارد.
- ۴- روحیه‌ی دبیران با متغیرهای جنس، سابقه‌ی خدمت، سن، مدرک تحصیلی و رشته‌ی تحصیلی آنها ارتباط دارد.

روش پژوهش

جامعه‌ی آماری این مطالعه ۱۳۷۳ دبیر زن و مرد مدارس دخترانه و پسرانه‌ی مدارس دولتی و غیرانتفاعی نواحی ۱ و ۲ شهر اردبیل بودند که در ۵۳ دبیرستان به تدریس مشغول بودند. از جامعه‌ی آماری مذکور، با استفاده از جدول مورگان و نوع روش تحقیق (همبستگی) ۳۰۲ دبیر زن و مرد (۲۰۲ نفر از دبیرستان‌های دولتی و ۱۰۰ نفر از دبیرستان‌های غیرانتفاعی) با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند تا بین نسبت نمونه‌ی آماری با نسبت جامعه‌ی آماری و زیر گروه‌های آن همخوانی وجود داشته باشد. به طوری که زیر گروه‌های نمونه‌ی مورد مطالعه را می‌توان در جدول شماره‌ی ۱، مشاهده نمود.

جدول شماره‌ی ۱. نمونه‌ی آماری دبیران مورد مطالعه

جمع	غیرانتفاعی		دولتی		نوع دبیرستان ناحیه‌ی آموزش و پرورش
	دخترانه	پسرانه	دخترانه	پسرانه	
۱۶۲	۱۶	۳۵	۷۱	۴۰	ناحیه‌ی ۱
۱۴۰	۲۸	۲۱	۴۲	۴۹	ناحیه‌ی ۲
۳۰۲	۴۴	۵۶	۱۱۳	۸۹	مجموع

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه‌ی جو سازمانی هوی و سیبو (۱۹۹۸) که ۵۰ گویه دارد، استفاده شده است. به طوری که گویه‌های ۴، ۵، ۶، ۸ و ۲۳ این پرسش‌نامه بعد از اجرای مقدماتی، حذف و در مطالعه‌ی اصلی از ۴۵ گویه استفاده شده است. این پرسش‌نامه دارای شش بعد می‌باشد که سه بعد آن یعنی رفتار حمایتی، رفتار دستوری و محدود کننده‌ی رفتار مدیر و سه بعد دیگر یعنی رفتار همکارانه، متعهدانه و غیر متعهدانه رفتار معلمان را مورد سنجش قرار می‌دهد. نمرات پایایی مقیاس با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ در رفتار حمایتی ۰/۹۶، دستوری ۰/۸۸، محدود کننده ۰/۸۹، همکارانه ۰/۹۰، متعهدانه ۰/۹۳ و غیرمتعهدانه ۰/۸۷ می‌باشد که در مدارس نیوجرسی اجرا شده بود.

دومین ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه‌ی مخصوص سنجش روحیه‌ی دبیران است که محقق ساخته بوده است. قسمت اول این پرسش‌نامه، حاوی سؤالات مربوط به مشخصات فردی از قبیل جنس، سن، سابقه‌ی خدمت، مدرک تحصیلی، رشته‌ی تحصیلی و نوع دبیرستان بوده است، اما قسمت دوم پرسش‌نامه، سؤالات مربوط به روحیه‌ی دبیران بود که از ۲۰ گویه تشکیل شده بود و سه بعد همانندی (هم‌ذاتی)، وابستگی (تعلق) و عقلانی بودن (تعقل) را مورد سنجش قرار می‌داد. طیف پاسخ‌های این پرسش‌نامه بر اساس مقیاس لیکرت از پنج گزینه‌ی خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم تشکیل شده بود. در مطالعه‌ی حاضر، پایایی این پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۰ می‌باشد. روایی صوری هر دو پرسش‌نامه با استفاده از مطالعه‌ی مقدماتی روی آزمودنی‌ها و تغییر و حذف سؤالات دشوار و گرفتن نظرات سه نفر از متخصصان روان‌سنجی مورد بررسی قرار گرفت.

لازم به ذکر است که ماهیت موضوع و اهداف مطالعه ایجاب می‌کرد که از روش تحقیق همبستگی و علی مقایسه‌ای استفاده شود. ضمن آن که جمع‌آوری اطلاعات در محیط مدرسه و به صورت انفرادی و توسط پژوهشگران صورت گرفته است. همچنین در تحلیل آماری داده‌ها از آزمون مقایسه‌ی میانگین در گروه‌های مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون غیرپارامتریک خی دو استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

نتایج مطالعه نمایانگر آن است که از ۲۸۲ نفر آزمودنی ۱۴ نفر (۴۹/۶ درصد) مذکر و بقیه مؤنث بوده‌اند. از نظر توزیع سنی، ۴۶/۲ درصد پاسخ دهندگان بین ۳۲ الی ۴۱ سال سن داشته و ۲۴/۸ درصد در دامنه‌ی سنی ۳۱-۲۱ سال قرار دارند. ضمن آن که در دامنه‌ی سنی ۵۱-۴۲ سال ۲۳ درصد قرار گرفته‌اند. از مجموع پاسخ دهندگان، ۲۴۵ نفر مقطع تحصیلی‌شان در حد کارشناسی بوده اما ۷/۱ درصد در مقطع کارشناسی‌ارشد و ۶ درصد بقیه در حد کاردانی تحصیل کرده‌اند. ۶۶ درصد معلمان تحصیلاتشان در حیطه‌ی رشته‌های علوم انسانی بوده اما ۳۴ درصد در حوزه‌ی علوم پایه تحصیل نموده‌اند.

جدول شماره‌ی ۲، نشان می‌دهد که معلمان مدارس غیرانتفاعی در مقایسه با معلمان مدارس دولتی به طور معنی‌داری از روحیه‌ی بالایی برخوردارند. همچنین در مدرسی که جو سازمانی باز می‌باشد در مقایسه با مدرسی که جو سازمانی غیرمتعهدانه است، معلمان به طور معنی‌داری از روحیه‌ی بالایی برخوردارند، اما مقایسه‌ی روحیه‌ی معلمان زن و مرد تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد.

جدول شماره‌ی ۲. مقایسه‌ی روحیه‌ی دبیران با توجه به جنس، نوع مدرسه و جو سازمانی مدارس

متغیرهای مستقل	گروه‌ها	میانگین روحیه	تفاوت میانگین	t	معنی‌داری
نوع مدرسه	دولتی	۷۱/۴۶	۴/۲۷	۲/۲۶	*۰/۰۳۲
	غیرانتفاعی	۷۵/۷۴			
جو سازمانی مدارس	با جو باز	۷۳/۲۰	۵/۹۷	۲/۷۷	*۰/۰۰۱
	با جو غیر متعهد	۶۷/۲۲			
جنس	مذکر	۷۱/۳۰	۰/۵	۰/۳۴	۰/۵۵
	مؤنث	۷۰/۸			

جدول شماره‌ی ۳، نمایانگر آن است که از میان پنج متغیر پیش‌بین روحیه‌ی دبیران یعنی متغیرهای جنس، سابقه‌ی خدمت، سن، مدرک و رشته‌ی تحصیلی تنها متغیر مدرک تحصیلی با روحیه‌ی دبیران، ارتباط معنی‌داری دارد، یعنی با بالا رفتن مدرک تحصیلی دبیران، روحیه‌ی آنها نیز افزایش می‌یابد.

جدول شماره‌ی ۳. رابطه‌ی متغیرهای پیش‌بینی کننده‌ی مختلف با روحیه‌ی دبیران

ردیف	متغیرهای پیش‌بینی کننده	خی دو	معنی‌داری
۱	جنس	۲/۴۵	۰/۱۱۷
۲	سابقه‌ی خدمت	۵/۱۸	۰/۱۵۹
۳	سن	۲/۰۲۸	۰/۵۶
۴	مدرک تحصیلی	۱۹/۳۸	*۰/۰۰۰
۵	رشته‌ی تحصیلی	۰/۲۵	۰/۶۱

همان طور که در جدول شماره‌ی ۴، ملاحظه می‌شود، روحیه‌ی دبیران با عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی ارتباط معنی‌داری دارد. به طوری که روحیه‌ی دبیران، بیشترین ارتباط مستقیم را با رفتار متعهدانه‌ی معلمان دارد ($r=0/73$)، در وهله‌ی دوم، روحیه‌ی دبیران با رفتار حمایتی مدیر ($r=0/52$) و در وهله‌ی سوم با رفتار همکارانه‌ی معلمان ($r=0/39$)، همبستگی مستقیم دارد. اما، روحیه‌ی دبیران با رفتار دستوری مدیر ($r=-0/60$)، رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان ($r=-0/49$) و رفتار محدود کننده‌ی معلمان ($r=-0/28$) همبستگی معکوس و معنی‌داری دارد.

جدول شماره‌ی ۴. رابطه‌ی روحیه‌ی دبیران با عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی با استفاده از ضریب همبستگی

پیرسون

عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی						X
رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان	رفتار متعهدانه‌ی معلمان	رفتار همکارانه‌ی معلمان	رفتار محدود کننده‌ی مدیر	رفتار دستوری مدیر	رفتار حمایتی مدیر	Y
-0/49	0/73	0/39	-0/28	-0/60	0/52	روحیه‌ی دبیران
*0/000	*0/000	*0/000	*0/002	*0/000	*0/000	

همان طور که در جدول شماره‌ی ۵، مشاهده می‌شود، از عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی، رفتار حمایتی مدیر، رفتار دستوری مدیر، رفتار همکارانه‌ی معلمان و رفتار متعهدانه‌ی معلمان در مدارس پسرانه‌ی غیرانتفاعی به صورت معنی‌داری بیشتر از مدارس پسرانه دولتی است، اما در مقابل، رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان در مدارس دولتی پسرانه بیشتر از مدارس پسرانه‌ی غیرانتفاعی است. رفتار حمایتی مدیر و رفتار متعهدانه‌ی معلمان در مدارس دخترانه‌ی غیرانتفاعی بیشتر از مدارس دخترانه‌ی دولتی مشاهده می‌شود، اما رفتار دستوری مدیر در مدارس دخترانه‌ی دولتی بیشتر از مدارس دخترانه‌ی غیرانتفاعی دیده می‌شود.

نتایج موجود در جدول شماره‌ی ۶، نمایانگر آن است که میانگین نمرات معلمان مدارس غیرانتفاعی پسرانه در ابعاد سه‌گانه‌ی تعلق، عقلانی بودن و همانندی، به صورت معنی‌داری بالاتر از میانگین نمرات معلمان مدارس دولتی است. اما این تفاوت در مقایسه‌ی معلمان مدارس دخترانه‌ی دولتی و غیرانتفاعی در دو بعد تعلق و همانندی مشاهده می‌شود، ولی در بعد عقلانی بودن تفاوت معنی‌داری بین معلمان مدارس دخترانه‌ی غیرانتفاعی و دولتی وجود ندارد.

جدول شماره ۵. مقایسه جو سازمانی مدارس دولتی با غیرانتفاعی در عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی

Sig	T	S	m	گروهها	عوامل شش‌گانه
*۰/۰۰۱	۷/۵۹	۲/۸۳	۲۹/۴۲	دولتی پسرانه	رفتار حمایتی مدیر
		۳/۸۵	۳۱/۷۳	غیرانتفاعی پسرانه	
*۰/۰۰۵	۲/۰۶	۲/۵۹	۳۳/۷۲	دولتی دخترانه	
		۴/۴۷	۳۳/۸۱	غیرانتفاعی دخترانه	
*۰/۰۰۰	۹/۲	۱/۵۲	۱۵/۵۹	دولتی پسرانه	رفتار دستوری مدیر
		۲/۴	۱۷/۵۱	غیرانتفاعی پسرانه	
*۰/۰۰۵	۲/۹۷	۱/۰۷	۱۸/۳۴	دولتی دخترانه	
		۱/۴۰	۱۷/۷۵	غیرانتفاعی دخترانه	
۰/۵۴	۱/۱۲	۰/۳۷	۶/۸	دولتی پسرانه	رفتار محدود کننده‌ی مدیر
		۰/۸۴	۶/۶۲	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۵	۰/۰۸	۰/۰۶۴	۶/۰۴	دولتی دخترانه	
		۰/۵۲	۶/۰۴	غیرانتفاعی دخترانه	
*۰/۰۰۰	۱۸/۰۸	۰/۸۹	۲۶/۸۶	دولتی پسرانه	رفتار همکاری‌های معلمان
		۱/۲۳	۲۹/۹۷	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۰۹۲	۰/۹۵	۲/۲۳	۲۷/۲۸	دولتی دخترانه	
		۳/۸۱	۲۷/۳۵	غیرانتفاعی دخترانه	
*۰/۰۰۰	۱۳/۹	۱/۰۶	۱۳/۲۴	دولتی پسرانه	رفتار متعهدانه‌ی معلمان
		۲/۷۳	۱۶/۲	غیرانتفاعی پسرانه	
*۰/۰۰۵	۵/۳	۱/۴۵	۱۴/۵۴	دولتی دخترانه	
		۱/۳۲	۱۵/۱۱	غیرانتفاعی دخترانه	
*۰/۰۰۱	۷/۲	۰/۵۲	۹/۶۶	دولتی پسرانه	رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان
		۰/۶۱	۸/۹۸	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۰۸	۱/۱	۰/۸۱	۸/۸۹	دولتی دخترانه	
		۱/۰۱	۸/۷۱	غیرانتفاعی دخترانه	

جدول شماره‌ی ۶. مقایسه‌ی مدارس دولتی و غیرانتفاعی در ابعاد سه‌گانه‌ی روحیه‌ی دبیران

Sig	T	S	m	دبیرستان	ابعاد روحیه
۰/۰۰۰	۱۳/۶	۰/۹۰	۲۰/۵۹	دولتی پسرانه	تعلق (وابستگی)
		۱/۴۲	۲۲/۴۶	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۰۰۰	۷/۲۵	۱/۱۱	۲۲/۵۲	دولتی دخترانه	
		۱	۲۳/۵	غیرانتفاعی دخترانه	
۰/۰۰۰	۶/۵۶	۱/۷۹	۲۵/۷۱	دولتی پسرانه	عقلانی (تعقل)
		۱/۷۰	۲۷/۲۰	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۶۲	۰/۹۵	۱/۴۱	۲۸/۱۳	دولتی دخترانه	
		۱/۴۴	۲۸/۴۳	غیرانتفاعی دخترانه	
۰/۰۰۰	۷/۲۱	۱/۶۳	۲۲/۰۷	دولتی پسرانه	هماندنی (هم‌ذاتی)
		۱/۹۲	۲۳/۷۰	غیرانتفاعی پسرانه	
۰/۲۱	۲/۵۵	۲/۲۸	۲۳/۳۴	دولتی دخترانه	
		۱/۲۹	۲۴/۰۱	غیرانتفاعی دخترانه	

بحث و نتیجه‌گیری

در مطالعه‌ی حاضر، پیش‌بینی شده بود که روحیه‌ی دبیران با جو سازمانی مدارس ارتباط معنی‌داری دارد. نتایج مطالعه نشان داد که روحیه‌ی دبیران با رفتار متعهدانه‌ی معلمان، رفتار حمایتی مدیر و رفتار همکارانه‌ی معلمان ارتباط مستقیم دارد، اما با رفتار دستوری مدیر و رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان و رفتار محدود کننده‌ی معلمان ارتباط معکوس دارد. این یافته با نتایج مطالعه‌ی پیشوا (۱۳۷۸ ص ۲۲-۲۰)، که نشان داده بود بین جو سازمانی و تعهد دبیران، همبستگی مثبت وجود دارد، همخوانی نشان می‌دهد. رضایت شغلی معلمان با روحیه‌ی بالای آنها ارتباط تنگاتنگی دارد و در مطالعه‌ی راجرسی (۲۰۰۳ ص ۱۷) نیز دیده می‌شود که جو سازمانی با رضایت شغلی ارتباط معنی‌داری دارد. باز این یافته با مطالعه‌ی ثابتی نیز همخوانی نشان می‌دهد، زیرا مطالعه‌ی ثابتی نیز نشان داده بود که بین جو سازمانی مدارس با روحیه‌ی معلمان، رابطه‌ی مستقیم وجود دارد. این ارتباط را می‌توان چنین تبیین کرد که جو سازمانی باز و گرم و صمیمی، روابط انسانی را تسهیل و جو بسته و غیرصمیمی موجب بر هم خوردن روابط می‌شود. این برقراری روابط انسانی، زمینه‌های انگیزش و رشد فردی را فراهم می‌سازد و این احساس رشد، سبب رضایت و خشنودی افراد می‌شود. تمام این حالات، زمینه‌ی ارتقاء روحیه‌ی معلمان را فراهم می‌سازد.

چون در مطالعه‌ی حاضر، نوع مدرسه (دولتی غیرانتفاعی) یکی از متغیرهای اصلی تحقیق محسوب می‌شود، بنابراین پیش‌بینی شده بود که بین جو سازمانی مدارس دولتی با مدارس غیرانتفاعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد که بین جو سازمانی مدارس دولتی و غیرانتفاعی در عوامل شش‌گانه‌ی جو سازمانی تفاوت وجود دارد. به طوری که رفتار حمایتی مدیر، رفتار دستوری مدیر، رفتار همکارانه‌ی معلمان و رفتار متعهدانه‌ی معلمان در مدارس پسرانه‌ی غیرانتفاعی بیشتر از مدارس پسرانه‌ی دولتی دیده می‌شود. اما رفتار غیرمتعهدانه‌ی معلمان در مدارس دولتی پسرانه، بیشتر مشاهده می‌شود. در مدارس غیرانتفاعی دخترانه نیز، رفتار حمایتی مدیر و رفتار متعهدانه معلمان بیشتر از مدارس دولتی مشاهده می‌شود، اما رفتار دستوری مدیر در مدارس دخترانه‌ی دولتی بیشتر دیده می‌شود. این یافته نه تنها با مطالعه‌ی زهراکار (۱۳۷۱ ص ۲۸) که نشان داده بود جو سازمانی مدارس غیرانتفاعی بازتر از مدارس دولتی است، همخوانی دارد، بلکه با مطالعه‌ی رضایی قندفروش (۱۳۷۸ ص ۵۱-۵۰) نیز همخوانی نشان می‌دهد. زیرا در آن تحقیق نیز دیده شده بود که مدارس غیرانتفاعی از جو باز برخوردارند، اما بر مدارس دولتی جو بسته‌تری حاکم می‌باشد.

اما در مورد وجود تفاوت، شاید بتوان از این تبیین استفاده کرد که در انتخاب معلمان و مدیران مدارس دولتی کمتر به ارتباط معلمان با همدیگر و با مدیر و نهایت جو حاکم بر مدرسه توجه می‌شود، اما صاحبان مدارس غیرانتفاعی در انتخاب کادر خود در پی انتخاب معلمان متعهد و کارآمد و مسئولیت‌پذیر می‌باشند و مدیران توانمند انتخاب می‌کنند که پی آمد آن جذب دانش‌آموز به مدرسه و متضرر نشدن صاحبان امتیاز آن مدارس، می‌باشد. همین بحث را می‌توان در مورد روحیه‌ی معلمان در نوع مدرسه‌ی دولتی و غیرانتفاعی نیز مطرح کرد، زیرا همان طور که پیش‌بینی می‌شد روحیه‌ی دبیران مدارس غیرانتفاعی با دبیران مدارس دولتی تفاوت دارد و روحیه‌ی تعلق و همانندی در معلمان مدارس دخترانه و پسرانه‌ی غیرانتفاعی بالاتر از معلمان مدارس دخترانه و پسرانه‌ی دولتی است. همچنین در بعد عقلانی، روحیه‌ی تفاوت در مدارس پسرانه به نفع معلمان مدارس غیرانتفاعی است، اما در مدارس دخترانه تفاوتی مشاهده نمی‌شود. در اینجا نیز علت تفاوت به شیوه‌ی گزینش معلمان توانمند با روحیه‌ی بالا در مدارس غیرانتفاعی بر می‌گردد، زیرا در صورت پایین بودن روحیه‌ی معلمان در مدارس غیرانتفاعی، این مدارس به سادگی دانش‌آموزان خود را از دست می‌دهند. بنابر این، وجود معلمان دارای روحیه‌ی بالا در این مدارس به جذب و حفظ دانش‌آموزان و معلمان در مدارس غیرانتفاعی کمک می‌کند.

در کنار یافته‌های فوق در مطالعه‌ی حاضر، سؤال دیگری نیز مطرح بود که عبارت از این بود که آیا روحیه با متغیرهایی چون جنس، سابقه‌ی خدمت، سن، مدرسه‌ی تحصیلی و رشته‌ی تحصیلی مرتبط است یا خیر. نتایج مطالعه نشان داد که روحیه‌ی دبیران تنها با مدرک تحصیلی معلمان ارتباط دارد، یعنی با بالا رفتن مدرک تحصیلی دبیران، روحیه‌ی آنها نیز افزایش می‌یابد. شاید بتوان گفت که علت این ارتباط به این مسئله برمی‌گردد که داشتن مدرک تحصیلی بالا، احترام دیگران، احساس رشد و رضایت درونی را به دنبال دارد و همین احترام دیگران و رضایت شخصی است که با روحیه‌ی بالای معلمان ارتباط پیدا می‌کند، یعنی زمینه‌ی ارتقاء روحیه‌ی معلمان را مهیا می‌سازد.

منابع

- بهروزی، م (۱۳۷۳). بررسی میزان رابطه بین سبک مدیریت ادغامی و سبک مدیریت سازمانی با روحیه‌ی دبیران دبیرستان های شهرستان بوئسهر [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد]. تهران: دانشکده‌ی علوم تربیتی. دانشگاه تهران.
- پیشوا، س (۱۳۷۸). بررسی رابطه‌ی جو سازمانی مدارس با میزان تعهد دبیران دبیرستان های دخترانه‌ی دولتی شیراز [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد مدیریت آموزشی]. شیراز: دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه شیراز.
- ثابتی، ز (۱۳۷۹). بررسی رابطه‌ی بین جو سازمانی با روحیه‌ی معلمان مدارس ابتدایی شهر قم [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد مدیریت آموزشی]. مرکز آموزش مدیریت دولتی تهران
- خلخال، ع (۱۳۷۹). ارائه‌ی چارچوب نظری برای تشخیص جو مدرسه. فصلنامه‌ی تعلیم و تربیت. شماره‌ی ۶۲ ص ۷۹. تهران
- رضایی قندفروش، س (۱۳۷۸). بررسی رابطه‌ی مکان کنترل مدیران با جو سازمانی مدارس راهنمایی شهر تهران. [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد مدیریت آموزشی]. تهران: دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم.
- زهرا کار، ک (۱۳۷۱). بررسی و مقایسه‌ی اختلالات رفتاری و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی و دولتی و غیرانتفاعی شهر خرم‌آباد. لرستان: پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت سازمان آموزش و پرورش استان لرستان.
- عسگریان، م (۱۳۸۰). جو سازمانی مدرسه. فصلنامه‌ی مدیریت در آموزش و پرورش. شماره‌ی ۲۰. ص ۴. تهران
- هادی، س (۱۳۷۵). مطالعه و بررسی جو سازمانی مدارس راهنمایی نوشهر بر اساس مدل هالپین و کرافت. [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد]. اصفهان: دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.
- کونانی، ر (۱۳۷۴). بررسی جو سازمانی مدارس ابتدایی شهر کوه‌دشت [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد]. تهران: دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم.
- مقدسی، ر (۱۳۷۵). بررسی و مقایسه‌ی جو سازمانی مدارس ابتدایی دولتی و غیرانتفاعی شهر اراک. [پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد]. تهران: دانشکده‌ی علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- میرکمالی، م (۱۳۷۲). روابط انسانی در مدرسه، فصلنامه‌ی مدیریت در آموزش و پرورش، شماره‌ی ۷، ص ۸ تهران
- میرکمالی، م (۱۳۷۹). رفتار و روابط در سازمان و مدیریت، چاپ اول، تهران: نشر رامین.
- نوروزی، س (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین جو سازمانی با تعهد سازمانی دبیران دبیرستان های (غیرانتفاعی - دولتی) نواحی سه گانه‌ی آموزش و پرورش شهر کرمانشاه. کرمانشاه

هاشمی طاری، س (۱۳۷۸). بررسی رابطه‌ی بین ارتباطات اثربخشی و جو سازمانی دبیرستان های دخترانه دولتی شهر تهران از دیدگاه دبیران [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. تهران: دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی.

هوی و میسکل (۱۳۸۳). مدیریت آموزشی (تئوری، تحقیق و عمل). برگردان: میرمحمد سیدعباسزاده. ارومیه: انتشارات دانشگاه ارومیه.

Hoy, Vyne, and sabo, pennies. (2000). Organazational climate description questionnaire-middle level. W.W.W.mllc.org.OCDQ-ML.Com.

Ochitwa, Orwestp. (2000). Astudy of the organizational climate of high and low a dopter elementary school in saskat chewan. W.W.W.googleOrganazationalclimate.Com.

Patrick, Michael. (1995). Astudy of the relation ship between transformational leader ship and organazational climate of elementary schools in western pennsylvania.

Rogerc. Peek. (2003). The relation ship between organizational climate and job satisfaction. Http://W.W.W.lib.umi.com.